

Parapluplan *Phytophthora*: het laaghangend fruit is binnen

Interview met Hans Schollaart en Jaap Ekkes, LNV.

Liesbeth Idema

In 2003 hebben het Ministerie van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit (LNV) en het bedrijfsleven een convenant gesloten om de milieubelasting door bestrijdingsmiddelen substantieel te verminderen. In de aardappelteelt is *Phytophthora infestans* de oorzaak van “de aardappelziekte” die in hoge mate het gewas aantast. De inzet van bestrijdingsmiddelen tegen deze ziekte was tot nu toe hoog. Een effectieve bestrijding is moeizaam omdat de ziekteverwekker zich snel ontwikkelt in het gewas en zich kan aanpassen aan nieuwe resistenties en bestrijdingsmiddelen. Hoe bestrijd je deze ziekte op een effectieve manier en met zo min mogelijk inzet van bestrijdingsmiddelen? Overheid én bedrijfsleven zijn al een aantal jaren actief met verschillende onderzoeksprogramma's waaronder het Parapluplan *Phytophthora* en DuRPh.

De doelstelling voor 2005 was de milieubelasting door bestrijdingsmiddelen tegen *P. infestans* te halveren ten opzichte van de situatie in 1998. Een evaluatie van het LEI in 2006 wijst uit dat deze doelstelling voor 2005 ruimschoots is bereikt. Hans Schollaart en Jaap Ekkes van het Ministerie van LNV zijn bij de *Phytophthora*-problematiek betrokken. Zij spreken van ‘laaghangend fruit’ als het gaat om de gestelde doelstelling voor 2005.

Wat heeft de gezamenlijke inzet van het bedrijfsleven en overheid tot nu toe opgeleverd en wat gaat er nog meer gebeuren? Die vragen staan centraal in een vraaggesprek met beide vertegenwoordigers van LNV.

Waarom heeft LNV jaarlijks zo'n € 2,5 miljoen over voor het terugdringen van *Phytophthora*?

Hans Schollaart, beleidsmedewerker bij de Directie Landbouw: “Het aardappelareaal in Nederland is groot. De middelen tegen de aardappelziekte *Phytophthora* zijn misschien niet de meest milieubelastende, maar de gespoten hoeveelheden zijn omvangrijk en de spuitfrequentie is hoog. Bij *Phytophthora* zie je bovendien dat aardappeltelers steeds meer grootverbruiker van

bestrijdingsmiddelen dreigen te worden. Tegelijkertijd lijkt de ziekte steeds minder beheersbaar te worden. Het doel van het bedrijfsleven is de toepassing van bestrijdingsmiddelen te optimaliseren, het milieu zo min mogelijk te belasten én *Phytophthora* als ziekte onder de duim te houden. Samen met de overheid en het onderzoek werd een visie opgesteld voor de aanpak van de *Phytophthora*-problematiek: het Parapluplan. Een belangrijke uitwerking binnen dit raamplan is het Masterplan *Phytophthora* waarin het bedrijfsleven

de kennisdoorstroming naar de praktijk heeft beschreven. De inzet van het bedrijfsleven is helemaal in lijn met de afspraken in het convenant gewasbescherming. Daarin hebben we als doel geformuleerd in 2010 de milieubelasting door bestrijdingsmiddelen met 95% te verminderen ten opzichte van de situatie 1998. Daarom ondersteunt LNV het Parapluplan financieel. Recentelijk is daar het DuRPh-project bij gekomen. Het doel van dit project is *Phytophthora*-resistente aardappelrassen te ontwikkelen. Voormalig minister Veerman heeft gelden voor dit project aangevraagd en gekregen uit het Fonds Economische Structuurversterking (FES), de zogenaamde ‘aardgasbaten.’”

Jaap Ekkes, beleidsmedewerker bij de Directie Kennis: “Er is al veel onderzoek gedaan naar praktijktoepassingen van schimmelbestrijding. Toch is er nog veel te halen onder meer met gericht onderzoek en betere doorstroming van de onderzoeksresultaten naar de praktijk.”

Welke rol spelen jullie vanuit LNV in de oplossing van de *Phytophthora*-problematiek?

Hans: “Bij de start van het Parapluplan is gekozen voor een lange-termijntraject tot 2013 met een bijzondere aansturing van het onderzoek. LNV finan-

ARTIKEL

ciert het onderzoek en speelt in de aansturing van het Parapluplan een relatief bescheiden rol. De sector speelt de hoofdrol.”

Jaap: “Het Parapluplan Phytophthora richt zich op kennisontwikkeling en kennisverspreiding. Het gaat dan enerzijds om praktijkgericht en fundamenteel onderzoek door WUR. Onderzoek dat zich richt op hoe in de praktijk de ziekte beheerst kan worden, onderzoek naar de levenscyclus van *P. infestans* maar ook op het versterken van aardappelrassen (genomics-onderzoek). Anderzijds zet het bedrijfsleven, vertegenwoordigd door de LTO, zich met het Masterplan in om de praktijkgerichte kennis zo snel mogelijk te implementeren, bij de telers te brengen. Mijn bemoeienis met Phytophthora is dat ik namens de directie Kennis van LNV deelneem aan het zogenoemde Deskundigenoverleg (DO) met onderzoekers. Daarnaast ben ik secretaris van de Stuurgroep van het Parapluplan Phytophthora. De directie Kennis heeft als taak de kennisontwikkeling en -verspreiding samen met de beleidsdirecties, aan te sturen. Wij vinden het belangrijk dat die kennis goed doorstroomt naar telers. Phytophthora is immers een belangrijk maatschappelijk onderwerp.”

Hans: “Als oud-plantenziektkundige vind ik Phytophthora een boeiende ziekte ook omdat het zo'n enorme maatschappelijke impact heeft. Als beleidsmedewerker bij de directie Landbouw heb ik gewasbescherming in mijn takenpakket. Het ministerie van LNV streeft met het gewasbeschermingsbeleid naar een duurzame vorm van gewasbescherming. Die doelstelling kunnen we alleen samen met het bedrijfsleven bereiken. In het convenant gewasbescherming zijn afspra-

ken gemaakt over de benodigde kennisontwikkeling en -doorstroming. LNV moet ervoor zorgen dat haar kennisinstrumenten zijn afgestemd op de problemen van het (aardappel)bedrijfsleven. Ik neem deel aan de Stuurgroep (SG) van het Parapluplan Phytophthora en ik ben lid van de begeleidingscommissie van het Duurzame Resistentie tegen Phytophthora (DuRPh)-project. Je kunt je voorstellen dat Jaap en ik regelmatig met elkaar overleggen.”

De sector zorgt voor de communicatie naar telers en gebruikers. Waarom kiest LNV voor deze manier van aansturen van het onderzoek en werkt het?

Hans: “Er is bij het Parapluplan bewust gekozen voor een Stuurgroep met een voorzitter uit het bedrijfsleven. Hierdoor bepaalt het bedrijfsleven wat er gebeurt. Vanuit het Masterplan Phytophthora is het bedrijfsleven 100% verantwoordelijk voor de kennisdoorstroming over Phytophthora. De praktische onderzoekresultaten komen in een zogenoemde Toolbox. Deze gebruikt het bedrijfsleven voor de implementatie in de praktijk. Wij zijn partner in het Parapluplan, hebben een sturende rol en controleren of datgene wat het onderzoek in de Toolbox stopt, ook daadwerkelijk bij de telers terechtkomt. Mijn persoonlijke mening is dat dit goed werkt, juist door die koppeling van overheid en bedrijfsleven.”

Is deze manier van organiseren en aansturen ook geschikt voor andere (beleidsondersteunende) programma's en sectoren?

Hans: “Deze vorm van aansturing is voor LNV een experi-

Jaap Ekkes, Directie Kennis LNV: Phytophthora is een uitdagend onderwerp omdat er zo veel partijen bij betrokken zijn.

ment. Ik ben tevreden over de samenwerking met het bedrijfsleven. We zijn grote stappen vooruitgekomen, zelfs sneller dan we hadden voorzien. De financiële bijdrage van de overheid moest goed aansluiten bij de lopende activiteiten van het Parapluplan. Met de huidige opzet is dat naar mijn mening goed gelukt.”

Jaap: “Het was een politieke beslissing ernaar te streven dat 10% van de onderzoeksinzet gericht is op biologische landbouw. Biologische landbouw kan voor de gangbare landbouw belangrijk zijn vanwege haar kraamkamerfunctie, maar het bleek in het begin heel moeilijk hier vorm aan te geven, ook in het Parapluplan”.

Hans: “LNV streeft naar geïntegreerde gewasbescherming en duurzame landbouw en wil daarom de biologische landbouw stimuleren. LNV ziet biologische landbouw als een verregaande vorm van duurzame landbouw en als een kraamkamer voor de gangbare landbouw. Daarom hebben wij geprobeerd de biologische

ARTIKEL

sector mee te laten liften in het Parapluplan.

Dat is niet goed gelukt. De gangbare landbouw zag diverse biologische bestrijdingsmethoden met hogere risico's niet zitten. In de praktijk én in het onderzoek lopen de ideeën nog te veel uit elkaar. Mede hierdoor is het nog de vraag of we deze manier van aansturen bij andere programma's gaan toepassen."

Heeft het Parapluplan tot op heden opgeleverd wat LNV ervan had verwacht?

Hans: "De 50% reductie van de milieubelasting (2005 ten opzichte van 1996-1998) is gehaald. Het bedrijfsleven heeft laten uitrekenen dat er al 93% reductie bereikt zou zijn ten opzichte van 1993. Wij gebruiken hiervoor wel de metafoor 'laaghangend fruit'. Het laaghangende fruit is in de eerste vier jaar geplukt en er was aanzienlijk meer laaghangend fruit dan wij oorspronkelijk hadden geschat. Dat is heel mooi. Het is nu van belang om in te zetten op het hogere fruit. De bestrijdingsmiddelen worden genuanceerder en gedoseerder gebruikt en er zijn zeker impulsen om ze doeltreffender in te zetten. Maar er kan nog geen enkele aardappelteler zonder bestrijdingsmiddelen."

Jaap: "Je ziet dat akkerbouwers elkaar stimuleren en kennis met elkaar delen. Ze kijken eerst naar de Phytophthora-waarschuwingen voordat ze gaan spuiten. Meer dan in het verleden het geval was, zien de akkerbouwers de bestrijding van Phytophthora volgens mij als een collectieve verantwoordelijkheid. Daarmee is de noodzaak om te spuiten minder geworden."

Wat is de relatie tussen het DuRPh-project en het Parapluplan Phytophthora

Hans: "Natuurlijk is er een relatie tussen het Parapluplan en DuRPh-project. In de Stuurgroep zijn wij ook goed geïnformeerd over dit project. In mijn optiek zoekt DuRPh naar oplossingen op de lange termijn door op zoek te gaan naar resistentiegenen en die in te bouwen in bestaande rassen. De grote vraag is natuurlijk: Is de maatschappij bereid om een aangepaste vorm van GMO-techniek, namelijk cisgenese, te accepteren?"

Jaap vult aan: "In het Parapluplan wordt ook gewerkt aan genomics en hierbij speelt die maatschappelijke discussie ook."

Wat vinden jullie van de cisgene aanpak in het DuRPH-project?

Hans: "Cisgenese, dus veredeling met aardappeleigen genen, wordt in het DuRPh-project gebracht als normale veredeling (genese) en dus als een natuurlijk proces. Het lijkt daarmee op klassieke veredeling met selectie en inkruisen. De onderzoekers beweren dat cisgenese sneller gaat en netter kan dan normale genetische modificatie, omdat het merkervrij zou kunnen. Of er werkelijk geen 'gereedschap' achterblijft bij het inbrengen van die aardappeleigen genen en dit werkelijk geen effect heeft achteraf is volgens mij nog niet helemaal duidelijk. Ik laat me op dit punt graag informeren door het onderzoek."

Jaap: "Nederland is een voorloper als het gaat om veredeling bij aardappelen. Deze positie moeten we vasthouden ook door gebruik te maken van de nieuwste methoden. Uiteraard moeten we daarbij veel aandacht

Hans Schollaart, Directie Landbouw LNV: Bij cisgenese gaat het niet alleen om wat we kunnen, in de discussie speelt emotie ook een rol van betekenis. Dit zijn zoekprocessen in het kwadraat.'

besteden aan de maatschappelijke discussie die speelt rondom genetische modificatie."

DuRPh is GMO-onderzoek. Wat is het officiële standpunt van LNV over GMO-onderzoek?

Hans: "De lijn van de overheid is verwoord in de integrale nota Biotechnologie." Hij citeert uit deze nota: *'De overheid ziet de ontwikkeling van Biotechnologie als een wereldwijd verschijnsel dat niet is te stoppen. De overheid ziet grote kansen in deze nieuwe technologie voor de samenleving. Ook vindt zij het belangrijk dat Nederland een vooraanstaande positie inneemt in de ontwikkeling van biotechnologie. En uiteraard moet dat ook verantwoord zijn: veilig voor volksgezondheid, milieu en biodiversiteit. Belangrijk is ook de keuzevrijheid van de consument.'* Hans: "Volgens mij is DuRPH een goede gelegenheid om dit gebied te verkennen. De maatschappelijke discussie

over deze 'aangepaste' GMO's moet immers nog plaatsvinden. De overheid neemt geen standpunt in, maar maakt het wel mogelijk dat er onderzoek naar gedaan wordt. Zowel naar de technische mogelijkheden als naar het maatschappelijke draagvlak voor deze techniek. Binnen DuRPh is communicatie over merkervrije cisgenese een deelproject, waardoor die maatschappelijke discussie gevoed kan worden. LNV ziet DuRPh als een 'probeersel' en wil dit begeleiden, ook omdat we in Nederland anders misschien een slag missen op technisch gebied."

Jaap: "In het Parapluplan zit die discussie niet ingebakken. Binnen het DuRPh-project wel, maar daar zie ik nog weinig discussie plaatsvinden. Het zou goed zijn als de sector van plantaardig uitgangsmateriaal hierover uitspraken zou doen. Ik beseft dat het een gevoelige materie is voor de sector, maar we moeten de discussie wel

aangaan. Alleen dan wordt duidelijk wat de (maatschappelijke) mogelijkheden zijn van deze technieken."

Gaat LNV de Phytophthora-problematiek en de 'aangepaste' GMO-aanpak op de EU-kennisagenda zetten?

Hans: "Natuurlijk wordt er bij LNV gekeken hoe we bij het onderzoek meer kunnen samenwerken binnen de EU. Onder de vlag van Endure (het zojuist gestarte Network of Excellence in de EU over Crop protection) bijvoorbeeld worden de eerste belangrijke stappen gezet. Ik verwacht echter met name een verdergaande samenwerking op het gebied van de bestrijdingsmiddelen. Op dat terrein hebben we een gemeenschappelijk belang namelijk de geharmoniseerde beoordeling van de toelating van middelen binnen de EU-landen."

Als jullie vooruitkijken naar het jaar 2013, wat hopen jullie dat er dan op het terrein van Phytophthora is bereikt?

Jaap: "De kennis over Phytophthora zal dan enorm zijn toegenomen, zeker bij de akkerbouwers. Ik ga ervan uit dat zij die kennis kunnen inzetten om verantwoord met de toepassing van bestrijdingsmiddelen om te gaan."

Hans: "Ik hoop dat de noodzaak om bestrijdingsmiddelen in te zetten beperkt is. Ik verwacht echter dat er nog steeds bestrijdingsmiddelen nodig zijn en dat je ook met resistente rassen nog bestrijdingsmiddelen nodig hebt. *P. infestans* is namelijk een lenig organisme met een groot aanpassingsvermogen. We moeten ons dus steeds inzetten om Phytophthora voor te blijven. Ik hoop dat projecten als DuRPh die voorsprong geven."

Bloeiende aardappelplant met Phytophthora.